

Zeven Jan Zwanen

Door Frans Angevaere

Philps bijder gratie Godts Coninck van Castilien, van Leon, van Arregon, van Engelandt, van Vranckrijck, van Navarra, van Napels, van Cicilien, van Majorcke, van Sardeijne, van den eijlanden van Indien ende vaster eerde der Zee - Oceaan, Eertzhertoge van Oistenrijck, hertoge van Bourgongue, van Lothrick, van Brabant, van Lembourgh, van Luxembourg, van Gelre ende van Milanen, Grave van Habsbourgh, van Vlaenderen, van Artois, van Bourgoingnie, Palsgrave ende van Henegouwen, van Hollandt, van Zeelandt, van Namen ende van Zutphen. Prince van Swave, Marcgrave des heijlicx Rijcx, heere van Vrieslandt, van Salins, van Mechelen, van der Stadt Steden ende Landen van Uijtrecht, Overijssel ende Groeningen, ende domiateur in Asie ende Affrijcken (...)

De koning van Hispanje had in 1556 meer titels dan geld en achtte het daarom noodzakelijk om enkele domeinen in Kennemerland en Friesland te verkopen. In de gerechtelijke protocollen van Noordwijk – het lag voor de gelegenheid blijkbaar in Kennemerland – is een afschrift van het charter opgenomen waarvan voorgaand stukje de aanhef vormt. De koper van het land was Cornelis Sijmonsz, een boer uit de Cleij:

(...) te weten Cornelis Simoenes zoen van Noortwijck een eijnde dijcx streckende zoe verre als Zwans wooninge streckt, een ander eijnde daer aen Swans wooninge tot Simon Pieters z: wooninge, ende een verder eijnde dijcx daer aen noort-west offe tot die duijn toe met den dijck campe liggende in Noortwijcker Ambacht samen s'jaers geldende ses ponden van XL grooten pont om tweehondert vijffenvijftigh ponden eens (...)

Een eijnde dijcx

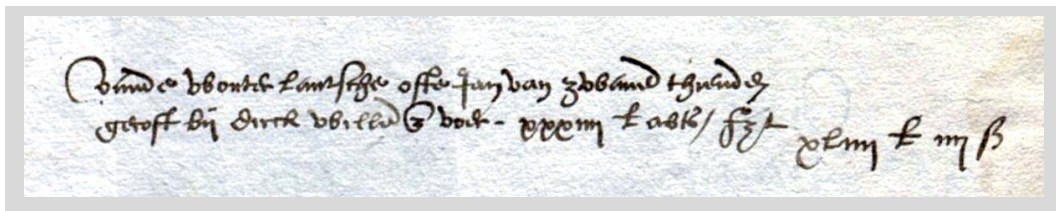
Met de woorden *een eijnde dijcx* ontrolt zich de lange historie van deze gronden, een héél lange historie. Ze worden namelijk al in een rekening van de graven van Blois uit 1316/17 genoemd, nu ruim 700 jaar geleden en bijna twee en een halve eeuw vóór de verkoop ervan:

<i>Eerste in Nortich van den dike. Hanne Boudiinssoen</i>	<i>niet</i>
<i>Item Gherd Wouterssoen van denselven dike</i>	<i>niet</i>
<i>Item Wouter Voppensoen van denselven dike</i>	<i>18 d</i>
<i>Item Willaem Pieterssoen van denselven dike</i>	<i>niet</i>
<i>Item Alijt Scenaerts wijf van deselven dike</i>	<i>6 d¹</i>

Thans herinneren de namen van het Bedrijvenpark 's-Gravendijck en de 's-Gravendijckseweg er nog aan. De stukken dijk komen nog wel ter sprake, het gaat nu eerst om de twee maal als belending genoemde *Zwans wooninge*. Nu stond daar in de Cleij toentertijd een boerderij die gepacht werd door *Jan Philipsz Zwan*. Ik heb zo het vermoeden dat velen (lees: de enkeling die het afschrift in de 20^e/21^e eeuw las) hebben aangenomen dat de in het charter genoemde woning naar hem genoemd was.

Maar dat is niet zo. Vanaf 1484 worden in de grafelijkheidsrekeningen de stukken grond precieser omschreven en dan al is de tekst vrijwel hetzelfde als in het charter van 1556, met dien verstande dat de belendende woningen respectievelijk *Jan Zwans woninge* en *Jan van Noortwijcx woninge* genoemd worden. De tweede woning wordt in 1504, niet lang na het overlijden van Jan van Noordwijk, *Sijmon Pietersz woning*. Mogelijk heeft hij hem uit de boedel van Jan van Noordwijk overgenomen. Het is dezelfde Sijmon als genoemd in 1556, hij was de vader van Cornelis Sijmonsz en overleed circa 1543.

Jan Zwans woning echter kan onmogelijk vernoemd zijn naar Jan Philipsz Zwan, die kwam daar pas te wonen in 1521 en zal in 1484 nog niet eens geboren zijn. Interessant in dit opzicht is ook dat de woning stond op het Woutersland waarop de Abdij van Egmond een tiendrecht had: *de Wouterlantsche offe Jan van Zwanen thienden*².

Dit wordt voor het eerst genoemd in de rekening van de Abdij uit 1344, als een tiendrecht staande op Wouterslant, samen met aloude Noordwijkse namen als de Alkemade en Bronsgheest³.

¹ NA 3.19.10 Archief van de Graven van Blois, inv.nr. 248; transcriptie Herman Schelvis

² NHA 356 Abdij van Egmond, inv.nr. 796 f.11v, rekening 1567

³ NHA 356 Abdij van Egmond, inv.nr. 763 f.58

Jan Zwan

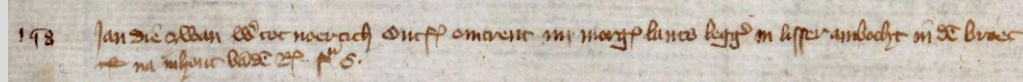
De naam Jan Zwan komt ook al erg lang in de grafelijke rekeningen betreffende Noordwijk voor. Dat was voor de eerste maal in 1373/74, toen iemand met die naam *een endeken diix* pachtte. Jazeker, een van de stukjes dijk die al voorbij kwamen. In hetzelfde rijtje als hierboven maar dan in 1373/74 komt voor:

Item **Jan Zwan** van een endeken diix XX sc comans ghelt facit XV sc⁴

Terwijl de meeste mensen in Noordwijk die in de rekeningen voorkomen met naam en patroniem werden aangeduid, had deze Jan een bij- of toenaam, die ook de familienaam zou worden. Ook was de naam Jan + Zwan blijkbaar genoeg en zien we niet zo vaak een patroniem toegevoegd.

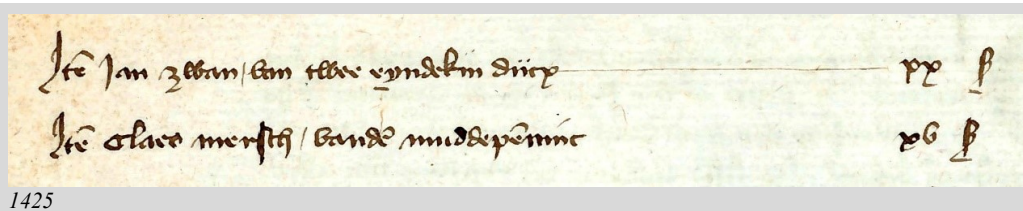
Op zoek naar de combinatie heb ik vanaf die eerste vermelding van Jan Zwan tot en met Jan Philipsz Zwan er zeven gevonden in Noordwijk en omgeving. Ze worden hierna beschreven; de nummering is niet meer dan dat, het is dus géén stamreeks.

1. **Jan Zwan.** Vermeld 1373/74 tot 1396/97 als pachter van de graven van Blois van één respectievelijk twee stukken dijk. In 1390 was hij ook leenman van de graaf van Holland in Lisse (zie afbeelding). Dat was een belening *met ledige hand*, wat wil zeggen dat hij al eerder beleend was en hij leenhulde moest doen bij een nieuwe leenheer, in dit geval Aelbrecht van Beijeren. In 1405 droeg Jan het leen over aan zijn zoon Vranck Zwan Jansz. Op deze Vranck Zwan wordt later nog uitgebreid teruggekomen.

Jan die Zwan w(onend) tot Noirtich ontf(aen) omtrent iiij morph(en) lant leggen(de) in Lisse ambocht in de(n) broec na in hout va(n) de(n) br(ief)

- In 1425/27 pachtte een Jan Zwan *twee eindeken diix* in Noordwijk⁵. Nu ligt het er aan hoe oud Jan Zwan (1) in 1373 al was toen hij pachtte, maar dit zou nog steeds diezelfde Jan kunnen zijn. Dik in de 70, maar het kan. Het kan ook zijn kleinzoon Jan (2) zijn, die hier dan zijn eerste vermeldingen zou hebben. Of nog weer een andere Jan....
Na 1427 is er een hiaat in de rekeningen, waarna in 1446/47 Aelbrecht die Viselaer pachter is van onder meer de *Dijckcamp*, een naam die ook nog in het charter van 1556 genoemd wordt.

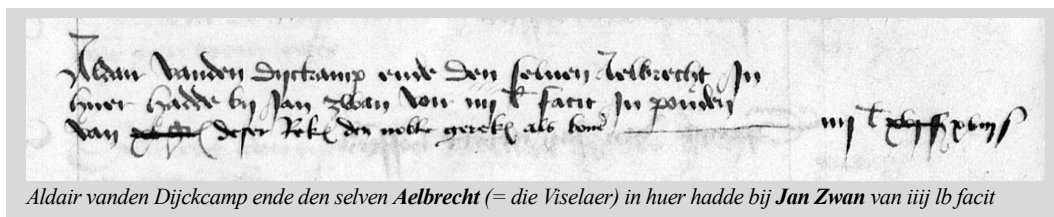

2. **Jan Vrancken Zwan.** Opvolger van zijn vader Vranck Jansz Zwan als leenman van Holland in 1436. Hij kan de pachter uit 1425/27 zijn en als hij ook de pachter is zoals hieronder beschreven, dan was hij tot zeker 1469 als zodanig actief, en mogelijk tot 1474. Ook hier: het zou kunnen.
- In 1453/54 is een Jan Zwan pachtvolger van Aelbrecht de Viselaer als gebruiker van de *Dijckcamp*⁶, en na 10 jr switchte de pacht naar *een eindje diix*, dat hij samen met Cornelis die Viselaer, zoon van Aelbrecht, pachtte. Na weer 10 jr ging dat land naar Anthonis die Viselaer, een andere zoon van Aelbrecht. Qua leeftijd kan deze pachter nog steeds Jan Zwan (2) zijn, maar hij kan ook identiek zijn aan Jan Zwan (3), die in elk geval in 1455 wordt vermeld. De pachter van de grafelijkheid zal wel dezelfde zijn die 1454-69 van Leeuwenhorst pachtte in de Cleij. Eén pachtland van hem daar was *de Cleijne Loet*, dat in 1434 aan drie zijden belend werd door Vranc Zwans kinderen. Dan ligt het waarschijnlijk meer voor de hand dat de pachter van de graaf en Leeuwenhorst Jan Zwan (2) was.

⁴ NA 3.19.10 Archief van de Graven van Blois, inv.nr. 262; transcriptie Herman Schelvis

⁵ NA 3.01.01 Archief van de Graven van Holland inv.nr. 62 (afbeelding)

⁶ NA 3.01.27.02 Grafelijkheidsrekenkamer inv.nr. 287, 1453/54 (afbeelding)

Aldair vanden Dijckcamp ende den selven Aelbrecht (= die Viselaer) in huer hadde bij Jan Zwan van iij lb facit

3. **Jan Zwan Willemsz.** In 1455 droegen Dirck Wouter Danelisz en Pieter Dirckx een kwart van de *Hoghe-weijde* in Noordwijk over aan Jan Zwan Willemsz⁷. Het land werd in 1491 door Fije, weduwe van Verbout Hugon weer overgedragen voor schepenen van Leiden. Tussentijdse overdrachten zijn niet bekend. Dit is de enige vermelding van een Jan Zwan met het patroniem Willemszoon in deze periode, maar het is niet uitgesloten dat hij identiek aan de pachter Jan Zwan, hiervoor vermeld.
- In 1470 trokken twee weesmeesters van Leiden naar Noordwijk om de kisten met waardepapieren van Jan van de Boekhorst te ontzegelen. De Leidse weeskamer was kennelijk bevoegd ten opzichte van de weeskinderen van Jan. Ze werden vergezeld door Willem Dobbe en *Jan Zwan*. Het waren dus Leidenaars en misschien was Jan Zwan erbij als oud-inwoner van Noordwijk, maar welke zou het dan geweest zijn? Mogelijk Jan Zwan (3) die dan naar Leiden was verhuisd. Het is wellicht ook de verklaring achter de hiervoor genoemde transactie uit 1491. In 1464 woonde er een *Jan Swan* aan de Breestraat⁸.
4. **Jan Zwan.** Woonde in Valkenburg, pachter van de Abdij van Leeuwenhorst in Wassenaar/Voorschoten. Vermeldingsjaren zijn 1465-1495 (daarna zijn weduwe). Geen patroniem vermeld. Zijn Leeuwenhorstpacht gaat na een tussenperiode over op Philips Jansz Zwan, vermoedelijk zijn zoon, die woonde op of bij de Wadding in Voorschoten, niet zo ver van Valkenburg. Een tweede zoon zal Gerijt Jan Zwansz geweest zijn, Aangezien Jan (4) in 1495 niet meer leefde en Jan (5) in 1502 nog een pachtcontract sloot is het duidelijk dat deze twee niet identiek waren.
5. **Jan Zwan.** Als de vijfde Jan Zwan is aangenomen degene die in Rijnsburg/Oegstgeest land pachtte vanaf 1483 van de Sint Pancraskerk, als opvolger van een Pieter Jansz. Of dat zijn vader was staat er niet bij vermeld. Jan Zwans laatste pachtcontract ving aan in 1502, voor een periode van 10 jaren. Daarna is er een pachter Pieter Pietersz vanaf 1524. Jan zal gepacht hebben tot 1512, en wellicht nog een periode. Daarom is het niet zo waarschijnlijk, ook al vanwege de omgeving waar hij pachtte, dat dit dezelfde was als Jan (3).
- In de Roversbroek in Lisse wordt in 1483 een belender vermeld die *Jan Zwan Gerritsz* werd genoemd⁹. Het is de enige keer dat een Jan Zwan met dit patroniem voorkomt. Het wil niet zeggen dat deze Jan in Lisse woonde, het zou hier kunnen gaan om een nakomeling van Vranck Zwan, die in Lisse gegoed was maar in Noordwijk woonde. Gelet op het jaartal, zou hij identiek kunnen zijn aan Jan (4) of (5).
6. **Jan Philipsz Zwan.** Groot aantal vermeldingen in Noordwijk in de Cleij van 1521-1556. Getrouwd met Lijsbeth Jan Verspeckendr (*Beth Jan Zwannen*) uit de bekende Rijswijkse familie Van der Speck¹⁰. Hij zal een zoon geweest zijn van de eerder vermelde Philips Jansz Zwan en pachtte de Jan Zwanswoning op Woutersland. Jan had een dochter Maritgen die getrouwd was met Cornelis Sijmons¹¹, de koper van de grafelijke gronden in 1556.
Dat Jan Zwan (6) de opvolger van Jan Dircksz van Delft was op de *Jan Zwanswoning* blijkt helder uit de rekeningen van de de Abdij van Leeuwenhorst van respectievelijk 1520 en 1521:
 - *Die erfghenaemen van Adriaen wedue van der Does loco die selve wedue van omtrent 17h lants die ghebruikt worden inden woeninge daer Jan van Delft woende te huijz tsiaers vij lb vj s vijf d*
 - *Die erfghenaemen van Adriaen wedue van der Does loco die selve wedue van omtrent 17h lants die totten woeninge ghebruict worden dair Jan Zwan op woent tsjaers te huijz vij lb vj s vijf d*
7. **Jan Willemsz Zwan.** Woonde in Katwijk aan den Rijn, vermeld van 1519-1540, zijn (niet met naam genoemde) weduwe in 1543/44. Weinig van bekend, steeds als Jan Zwan vermeld en maar één maal met het patroniem Willemszoon. Jan Zwan (5) zou eventueel in aanmerking komen maar dan is hij wel erg oud geworden.

⁷ ELO 0502 Archief van de Kerken nr.652 dd 07-08-1455; overdracht van 1/4e van de Hoge Weijde aan Jan Zwan Willemsz

⁸ Grote Bewijzen A p. 231 dd 19-05-1464, bewerking H. van der Waag op Hogenda

⁹ Repertorium op de lenen van de hofstede Warmond, leen 68A dd 14-01-1483, bewerking J.C. Kort op Hogenda

¹⁰ Met dank aan Teun van der Vorm

¹¹ Abij van Rijnsburg inv.nr. 247: Cornelis Sijmons in de stede van Jan Philipsz zijnder huijsvrouw overleden vader

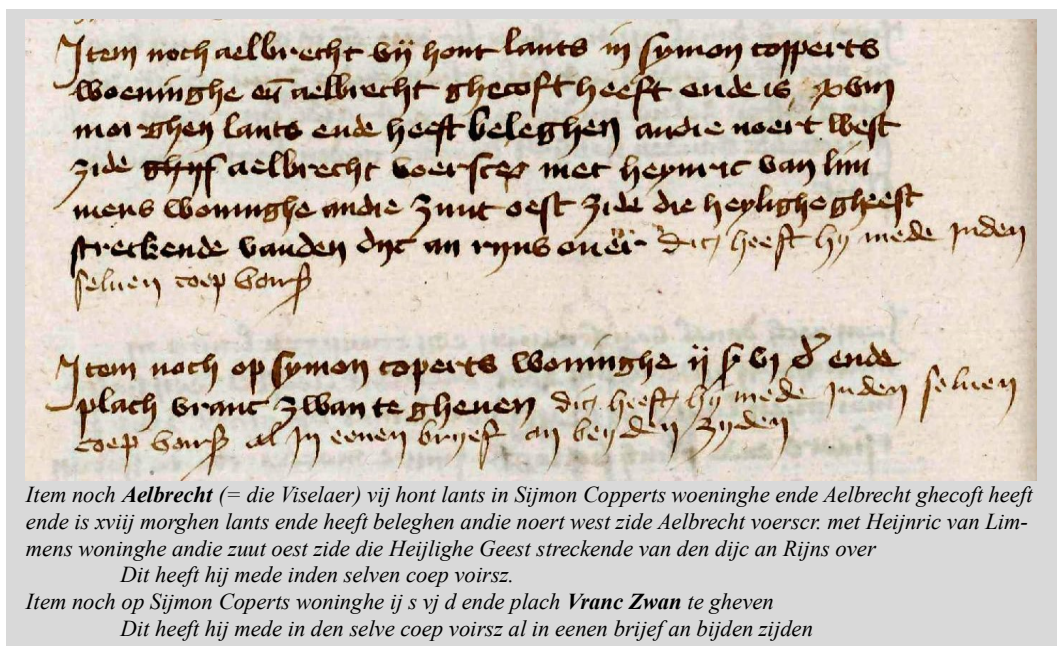
De verbanden

We zien hier dat er door de jaren in drie perioden een Jan Zwan was die één of meer stukken dijk van de graven van Blois of van Holland pachtte; dat Jan Philipsz Zwan en zijn schoonzoon Cornelis Sijmonsz *de Jan Zwanswoning* bewoonden en dat die laatste de grafelijke huurlanden kocht.

Verder dat Aelbrecht die Viselaer (ook wel Aelbrecht van Haerlem genoemd) zowel pachtvolger als pachtvoorganger van een Jan Zwan was. Aelbrechts zoon Anthonis was getrouwd met een Van Delft, die mogelijk verwant was met de Jan Dircksz van Delft die de voorganger was van Jan Philipsz Zwan op diens woning. Jan Philipsz Zwan was daarna samen met Dirck Jansz van Delft pachter van de Abdij van Rijnsburg van het weiland 'De Geeren', dat daarvoor door Jan van Delft werd gepacht, en vóór hem door Adriaen van der Does. Adriaen was leenman van Woutersland (meer daarover later) vanaf 1481 en als zodanig pachtheer van Jan Dircksz van Delft. Het belangrijkste verband – dat tussen de zeven Jan Zwanen onderling – zien we er niet uit. Tussen Jan (1) en (2) wel, dat waren grootvader en kleinzoon, net als Jan (4) en Jan (6) dat geweest zijn.

Vranck Zwan

Hij werd al genoemd als zoon van Jan Zwan (1) en leenman van de Graaf van Holland. In de rekeningen van Leeuwenhorst komt hij ook voor, hij betaalde van 1410-29 een jaarrente van 2s 6d. Er staat in de rekeningen niet bij waar die rente op rustte – dat blijkt wel uit het belendingenboek¹²:

De 2s 6d die Vranck Zwan betaalde stond dus op de woning van Sijmon Coppert, iemand die in de rekeningen alleen van 1410-12 voorkomt. Daarna had Vranck Zwan de woning in eigendom tot 1429, waarna Aelbrecht die Viselaer hem heeft gekocht. Aelbrecht woonde in de Voorstraat en ook op die woning stond een rente, die in de voorafgaande inschrijving wordt vermeld. Deze had hij verzekerd op het complex dat hij circa 1429 kocht.

De Wael

De woning van Aelbrecht die Viselaer kwam na zijn dood in bezit van zijn zoon Anthonis. Dat blijkt onder meer uit de rekening van Leeuwenhorst van 1468:

*Item Anthonijs Aelbrechts z ghyft den cloester erfpacht na inhoud der brieve op dat huys erf staende ende legghende
oopen Wael an die noirt oestzijde van de Reijns oever die rechte tweedeel van een enghelsche nobel ende twe stuvers*

De Wael, werd het gebied dus genoemd waar de woning gelegen was. Toen Aelbrecht er in 1447 nog een rente op vestigde bleek Claes Copal op de boerderij te wonen en waren Vranck Zwans kinderen belenders¹³. Circa 1480 werd de Heilige Geest van Noordwijk de rechthebbende en werd de woning beschreven als liggende op *de Plasch*. Tegenwoordig maakt het deel uit van het ESA ESTEC-complex.

Een *Dirck Sijmons zoon op den Wael* pachtte er al vanaf 1410, die pachten gingen over op Aelbrecht die Viselaer en op Willem Copal. Bijzonder interessant is de vermelding in 1434 van een belending die zo luidt:

¹² NA 3.18.17.01 inv.nr. 13, belendingenboek Leeuwenhorst f.45v

¹³ NA 3.18.17.02 inv.nr. 433 dd 27-01-1447

*Item groete Jan Hughen zoen viij s goet gelts ende staet op sijn huus ende heeft nu groete Reijner gecoft ende heeft beleg-
hen andie zuut west zide Jacob mande makers wijf ende kinder an die noirt oest zide **Vranc van Waels wijf ende kinder**
streckende voer vander straet anden after wech*

Dat is in de Voorstraat en het is zeer wel mogelijk dat het hier om Vranck Zwans weduwe gaat. Hij was immers gegoed geweest op de Wael en dan kan het goed dat hij ook zo werd beschreven. Het huis waarom het hier ging behoorde tot de 7 hofsteden die lange tijd voorkomen in de rekeningen van de graven van Blois en van Holland, precies zoals al eerder beschreven stukken dijk. In 1425 is inderdaad een *coman Reijner* te vinden, die dezelfde kan zijn als *groete Reijner*. Vranck Zwan of zijn vrouw staan er dan nog niet bij.

Dat leidt tot de veronderstelling dat Vranck en zijn vrouw de woning in de Voorstraat hebben betrokken toen ze hun woning op de Wael verkochten aan Aelbrecht die Viselaer.

Ook is er in 1434 een *Boen Vranc van Walen zoen* als belender te vinden. Heel bijzonder, die naam. Het doet denken aan *Jan Boen*, eertijds schout van Noordwijk en aan het eind van de 14^e eeuw met Jan Zwan (1) een van de pachters van een stukje dijk. Ik neem aan dat het ook een zoon van Vranck Zwan was. Er kwam in die tijd ook nog een Jan Boen voor in Noordwijk – ik heb nog een stil vermoeden dat Boen zijn volledige naam misschien wel Jan Boen was, als vernoeming naar de oude schout.

De volgende inschrijving uit de rekening van Leeuwenhorst van 1454 slaat ook op een huis aan de Voorstraat en werd betaald tot 1470:

*Item Willem van Vliet ende **Jan Vrancken** z op heur huijs ende erf bijden gasthuijs ij s iij d*

Deze rente werd betaald tot 1470 en als dat Jan Zwan (2) is het een mooie aanwijzing dat hij toen nog in leven was en in de omgeving woonde waar ook zijn ouders hadden gewoond. De vraag is wel of het dan logisch dat hij nog land in de Cleij pachtte.

Er zijn nog enkele Waelen te vinden. In 1434 wordt een *Jan van Wael* genoemd als pachter van twee akkers aan de Gooweg die Dirck Wanghe gebruikte en nu Florijs Havick. Dat maakt het niet echt duidelijk wie er nu pachtte. Van 1450-72 wordt, ook aan de Gooweg, als belender vermeld *de hoffste daer Jan van Wael nu woent*. Dan is er nog een *Jan van Wael* die een erfpacht betaalde op zijn huis van 1465-80. Het zou steeds om dezelfde Jan van Wael kunnen gaan.

Haesgen Zwans

Na al die Jannen – de mannen zijn weer eens oververtegenwoordigd – nu eerst wat aandacht voor een vrouwelijk lid van de familie Zwan. Deze Haesgen wordt in 1436 genoemd als belender van een stuk land in de Breloft.

Niet direct in de onmiddellijke omgeving van het zuidelijke deel van De Cleij, maar ook weer niet ver weg.

Wie kan dit geweest zijn? Eerste mogelijkheid is dat zij een weduwe van een Zwan. Hier, in 1436, zou dat nog Jan Zwan (1) kunnen zijn, als Haesgen jong was getrouwd en lang leefde, of wellicht als Jans tweede vrouw.

De tweede mogelijkheid is dat ze een dochter van Jan Zwan (1) geweest is. In de tijdlijn is dat wat gemakkelijker in te passen. Hetzij ongetrouwd gebleven en daarom nog Haesgen Zwans genoemd, hetzij als weduwe.

Twee jaar eerder wordt er een Haesgen vermeld die wel zeker weduwe was:

*Beleggen an die nort west zide **Haesgen Sijmon Dirx zoen weduwe** an die zuut oest zide Gherijt Willems zoen streckende van den dijc an Rijns over*

En dat was ook nog eens precies in de omgeving (tussen de inmiddels welbekende dijk en Rijnsoever) waar de bezittingen van Vranck Zwan en zijn kinderen waren gelegen. Een Sijmon Dircksz van vóór 1434 is niet bekend, althans niet in de rekeningen van Leeuwenhorst. Wel, en hij werd al eerder genoemd, een *Dirck Sijmons zoen op den Wael*. Dat zou goed een zoon van deze Haesgen geweest kunnen zijn. Dat roept natuurlijk meteen de vraag of op Sijmon Dircksz identiek was aan Sijmon Coppert, naar wie de woning op de Wael genoemd was. Het kan, als Coppert geen patroniem van Sijmon was maar een bij- of toenaam. Als dan ook de twee genoemde Haesgens identiek waren, dan zou Vranck Zwan de woning van zijn zwager overgenomen hebben.

Nogmaals Jan Zwan (4)

Vanaf 1495 staat *Jan Zwans wedue tot Valckenburch* vermeld in de rekeningen van Leeuwenhorst (v/a 1497 *Gheertruijdt Jan Zwans wedue*) in Voorschoten. Ook in Voorschoten pachtte Jan Zwan land van de Abdijs van Rijsenburg, dat in 1489 overging naar ene *Hubrecht die steenplaetser*.

Daarnaast valt op dat in de rekeningen van de Abdijs van Rijsenburg t/m 1493/94 een *Jan Jansz* land pachtte in Voorschoten en Valkenburg, en v/a 1494/95 *Jan Jansz erven*. Dezelfde tijd dus dat Jan Zwan is overleden. Zou Jan Jansz dezelfde zijn als de Leeuwenhorster Jan Zwan?

Uit de huurboeken van de abdijs blijkt dat het hier om *Jan Jansz die Haesse* gaat, die land pachtte dat eerder door Gerijt Jansz werd gebruikt. Zijn (Jan) laatste huurcontract ging in in 1494, waarna in 1501 Jacob Mathijsz en Claes Jansz hem (dan wel zijn erven) in de pacht opvolgden. Jan Jansz is terug te voeren op een Dirck Hasenz,

die vanaf 1411 pachtte. Een verband met de Noordwijkse Zwanen lijkt er niet te zijn, maar het opnieuw opduiken van het matroniem Hasen verdient in een afzonderlijke verkenning nog wel aandacht.

Gasthuiscamp

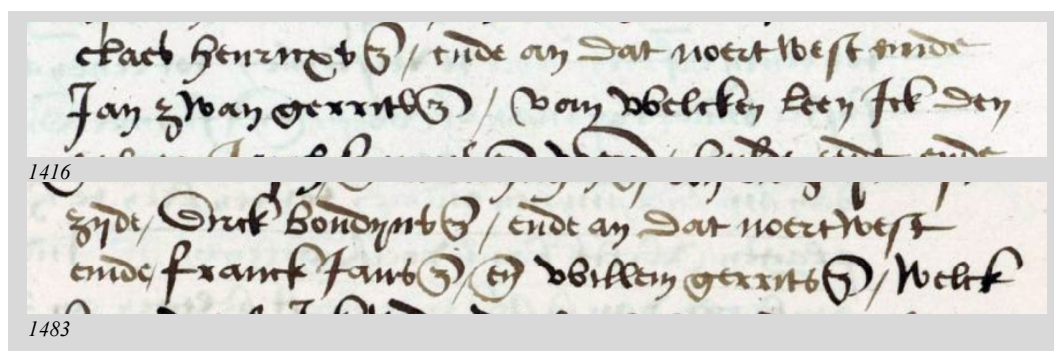
Onder de Noordwijkse pachtlanden van Leeuwenhorst was een stukje land dat de *Gasthuiscamp* werd genoemd. Het komt voor de eerste maal voor in 1412, toen ene *Vranck* genoemd wordt als de voorganger van pachter *Philips Josefsz*. Deze Philips was van 1386-97 eigenaar van drie van de zeven hofsteden waar ook Vranck Zwan en/of zijn weduwe hebben gewoond. Philips Josefsz werd op zijn beurt opgevolgd door Dirck Heer. Dan is er een tijdlang geen pachter bekend, waarna oude *Jan Jansz alias Jan Haesgens* rond 1450 pachter wordt. In 1477 wordt hij opgevolgd door *Vranck Gerijtsz*, die als pachtvoller Adriaen van der Does had. En dan blijkt het te gaan om het stukje grond van 17½ hont dat eerder genoemd werd om aan te tonen dat in 1521 Jan Philips Zwan op de Jan Zwanswoning kwam te wonen.

Er blijkt niet zo heel veel uit, dat is zo. Maar als die eerste Vranck nu eens Vranck Zwan was? Dat zou goed kunnen en dan pachtte hij land in het gebied van de Jan Zwanswoning. Zou dan Vranck Gerijtsz een kleinzoon van hem kunnen zijn?

De Lisser connectie

Op dat laatste voortbordurend: in Lisse kwamen we eerder een vermelding van een Jan Zwan Gerritsz tegen. Het gaat daarbij om leen 68A van de Hofstede Warmond, 8 hond land in de Roversbroek dat in 1483 beleend werd aan Willem Jacob Sijmonszz na overdracht door zijn vader. De belendingen zijn dan *noert oest zijde Willem Sijmonszz, an die zuijt west zijde Sijmon Witsz, an die zuijt oest zijde Cornelis Claes Henricxsz ende an dat noert west ende Jan Zwan Gerritsz*.

In 1416 was het leen nog 20 hond en werd Sijmon Pietersz beleend, de grootvader van de Willem uit 1483. De belenders waren toen *an die noertzijde Gerrit Bolsz, an die zuijt oest zijde Gerrit voersz. ende Claes Hugensz, an die zuijt west zijde Dirck Boudijnsz, ende an dat noert west ende Frank Jansz ende Willem Gerritsz*¹⁴.

De laatstgenoemde belender is ongetwijfeld Vranck Zwan en 67 jaar later is het noordwestelijk gelegen land eigendom van Jan Zwan Gerritsz. Net als de leenmannen kleinzoon en grootvader waren, zal dat bij deze belenders ook zo zijn, een mooie duidelijke verbinding. Het betekent ook dat Vranck een zoon Gerrit gehad moet hebben die de vader was van een Jan en vermoedelijk ook van een Vranck.

Of Jan Zwan Gerritsz dan ook identiek was aan Jan Zwan (4) die een zoon Gerijt had? Het zou goed kunnen maar natuurlijk is juist die verbinding nog niet bewezen. Als het zo was dan is dit het verband tussen Jan Zwan (1) en Jan Philipsz Zwan, met één ontbrekende schakel: Gerrit.

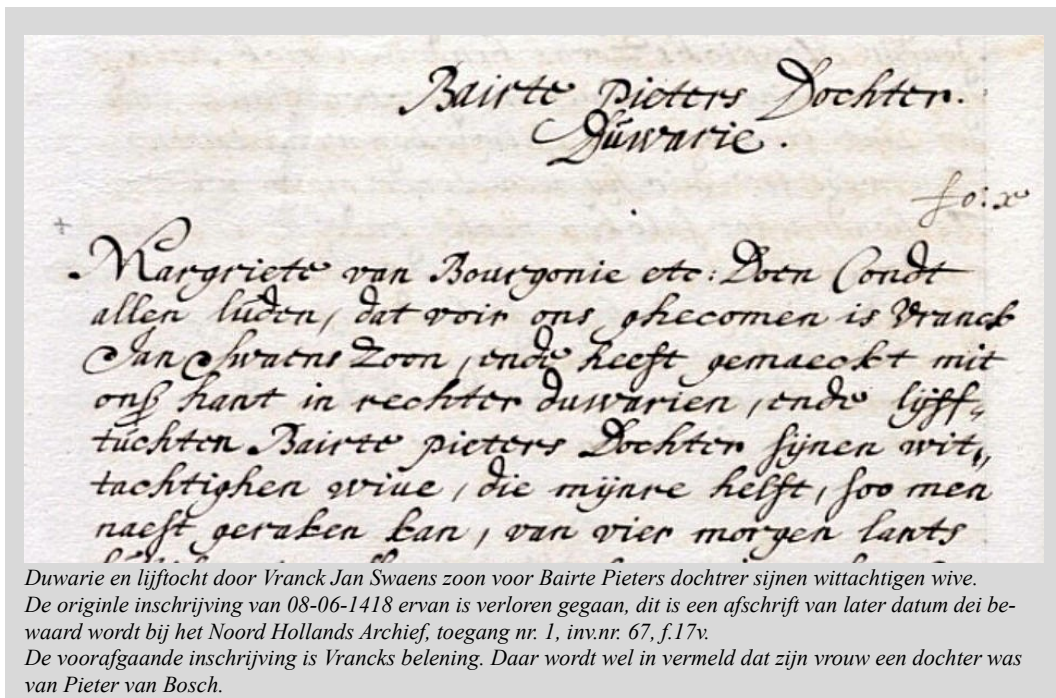
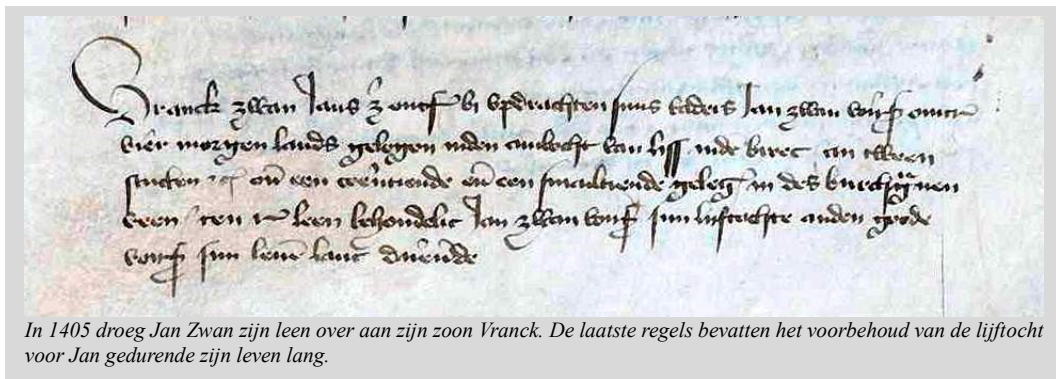
Vranck Zwans echtgenote(s?)

Vranck Zwan was al in 1405 na overdracht door zijn vader door Willem VI beleend met het leen in Lisse en Burggravenveen, waarbij ook een lijftocht voor zijn vader werd gevestigd.

In 1418 volgde er een nieuwe belening, nu door Margaretha van Bourgondië, Willems weduwe. Dat zal zijn omdat zij nu gerechtigd was en Vranck aan haar leenhulde moest doen. Maar er is ook een nieuw element: een duwarie en lijftocht voor Vrancks vrouw, *Bairte Pieters dochter van Bosch*¹⁵. Dat roept de vraag op wat er met zijn vaders lijftocht is gebeurd. Of hij heeft er afstand van gedaan, of hij is overleden waardoor er geen belemmeringen zijn om een nieuwe lijftocht te vestigen. In de leenbrieven van 1418 is er geen sprake van Jan Zwan, of van een afstand van de lijftocht, daarom kan er vanuit worden gegaan dat Jan Zwan (1) vóór 1418 is overleden.

¹⁴ ELO 0512 Inventaris van het huisarchief van de Heeren van Warmond, inv.nr., 570 f.240 en 240v

¹⁵ NHA 1 Collectie van kopiën van de Leen- en Registerkamer van Holland, inv.nr. 67

De volgende vraag is hoe lang Vranck in 1418 al getrouwd was met Bairte. Immers, als Jan Zwan (1) in 1418 niet meer leefde kan hij niet de eerder genoemde grafelijke pachter in Noordwijk zijn. Voor de hand ligt dat dan Vrancks zoon was, Jan Zwan (2). En dat betekent weer dat Vranck al rond 1400 moet zijn getrouwd.

Nog een gegeven waar rekening mee moet worden gehouden is dat er hiervoor is aangetoond is dat Vranck een zoon Gerrit heeft gehad. Geen bijzondere naam, maar als we de beleningen uit 1416 nog eens nakijken zien we Vranck Jansz samen met een Willem Gerritsz en twee maal Gerrit Bolsz. Ook is in 1418 een Claes Gerritsz Bols belender van Vrancks leenland in Lisse. Gerrit Bols, een tijdgenoot van Vrancks vader, had een hofstede in Lisse, waarin hij werd opgevolgd door zijn zoon Dirck Gerritsz Bols. Willem en Claes Bols waren in 1434 zijn belenders. Jan Zwan (1) en zijn zoon Vranck hadden dus land in de directe omgeving van hofstede van Gerrit Bols, en Vranck zelfs samen met Willem Gerritsz.

Zou Vranck vóór Bairte met een dochter van Gerrit Bols getrouwd geweest zijn? Dan moeten zowel Jan als Gerrit uit dat eerste huwelijk stammen, want Jan Zwan (2) was als oudste zoon leenvolger van zijn vader. Een andere mogelijkheid is dat een verwantschap al een generatie eerder ligt. Jan Zwan (1) was immers al vóór 1390 in Lisse gegoed in de omgeving van Gerrit Bols's hofstede.

Jan Vranck Jan Zwans zoens zoen (= Jan Zwan (2)), was na het overlijden van zijn vader in 1436 diens leenvolger, er is ook een leenbrief van hem. Daar aan volgend is er een aantekening dat hij in het buitenland verbleef en uitstel kreeg. Die aantekening is echter pas van 1442. In 1453 deed hij afstand van het leen.

In Lisse komt ook nog een pachter van Leeuwenhorst voor die Jan Vrancken werd genoemd. Hij pachtte van 1441 tot 1464 een halve morgen broekland aan een water dat de Hellen heette. Zou het toeval zijn dat Vranck Zwans erfgenamen in 1434 als belenders genoemd werden van land aan de Hellen? Met mogelijk twee broers Dirck Vrancken, en twee zonen Reijer en Hendrick Jan Vrancken lijkt er toch geen aansluiting te zijn op de Jan Vrancken uit Noordwijk.

Wouterslant en Sonneveld

Het land waarop de woning van Jan Philipsz Zwan stond was een grafelijk leen, en in de beleningen ervan werd het doorgaans aangeduid als Woutersland, de naam van het Egmondse tiendblok. Die naam werd ook voor de woning gebruikt, al is komt in processtukken ook de naam *'t Keyershuys* voor, en is later ook nog sprake van de naam *Veewijk*. Op kaarten van Rijnland uit 1615 heet het gebied *Keyerswey* (thans ook nog een straatnaam) en is zelfs een *Jan Zwanen wech* te zien, deel van de doorgaande weg van Noordwijk naar Rijnsburg. Waar deze weg de Maandagse Wetering kruiste lag een brug die de *Jan Zwanenbrug* werd genoemd. Een interessant gegeven is dat in de jaren 1392-1434 de leenmannen van Woutersland en het huis Sonneveld dezelfde waren. Tezamen werd dat in een leenbrief uit 1429 zo opgeschreven:

een erve ende lant mitter husynge die daer op staet leggende bider Waddinge geheten Sonneveldt met de viertich morgen lants gelegen inden ban van Noirtich oic mit eenre woningen daer op staende.

Leenmannen waren in 1391/92 Jorgel Artwijnsz, kamerling van de graaf, en na zijn dood in 1423 zijn zoon Pieter Jorgelsz. Deze vestigde in 1429 een lijftocht op zijn tweede vrouw: Bartrade, dochter van Dirck van den Bosche. Dan moeten we meteen denken aan Vranck Zwan, die datzelfde deed in 1418 voor zijn vrouw Bairte. De vader van Bairte was waarschijnlijk *Pieter van den Bosch*, 1384/85 bode van de baljuw van Rijnland aan de westzijde van de Rijn, en dezelfde als *Pieter Dircksz van den Bosch* die in 1388 land in Zoeterwoude verkocht aan de St. Pancraskerk¹⁶.

In de bijlagen van 'Sleutels tot de macht' wordt door F. van Kan de Leidse familie Van den Bossche beschreven¹⁷. De vrouw van Pieter Jorgelsz komt daar ook in voor, zij stamt uit de Leidsche familie Van den Bossche die op grond van het door hen gevoerde wapen verwant zal zijn geweest aan de Zoeterwoudse schoutenfamilie Van den Bosch.

Pieter Dircksz zal dan een lid van de Zoeterwoudse familie zijn geweest en dat is frappant: Vranck Zwan, wonend in De Cleij en Pieter Jorgelsz, leenman in De Cleij waren beiden getrouwd met een Bairte/Bartrade uit verwante families Van den Bosch.

Pieter Jorgelsz heeft in 1434 het leen Sonneveld overgedragen aan Floris Paeds, een zoon van de Noordwijkse Margriet Gerrit Kerckmansdr. Ook weer een verband: Gerrit Kerckman en diens zoon Floris waren leenvoorgangers van Aelbrecht die Viselair, al vaak hier genoemd, van een huis in de Voorstraat in Noordwijk-Binnen.

¹⁶ NA 3.01.01 Archief van de Graven van Holland inv.nr. 1871 Rekening van Jan van der Burch, baljuw van Rijnland en Woerden 1384/85 f.15v; ELO 0502 Archief van de Kerken inv.nr. 838 regest 1355 dd 25-03-1388; Met dank aan Ronald van der Spiegel en Teun van der Vorm

¹⁷ F.J.W. van Kan, *Sleutels tot de macht. De ontwikkeling van het Leidse patriciaat tot 1420*, uitgegeven door de 'Werkgroep-Holland 1300-1500', 1988. De bijlagen zijn uitgegeven op drie 5¼ computer-diskettes.

Het huis Zonneveld, gelegen bij de Wadding (Voorschoten), maar het werd eerder de woning in Valkenburg genoemd. Waarom is dit interessant – omdat Philips Jansz Zwan bij of tot ter Wadding woonde, en zijn vader in Valkenburg. Stel dat Jan Zwan (1) al bewoner van Woutersland was, dan zou hij pachter zijn geweest van de leenman (Jorgel Artwijnsz) van Woutersland en Zonneveld. En als dan hun beider zonen Vranck en Pieter vrouwen uit dezelfde familie trouwden, is het dan vergezocht dat nakomelingen van Jan Zwan pachters op Woutersland en Zonneveld (of een daarbij horend bouwhuis) waren?

Interessant in dit opzicht is ook dat in 1516, in de huwelijksvoorwaarden tussen Jan Paedze Bouwensz en Baerte Bertelmeesdr uit Leiden¹⁸, van de kant van de bruidegom de helft van 6 morgen land werd ingebracht dat was gelegen in Wassenaar, in gebruik bij *Kerstijn Gerijt Jan Zwans weduwe*, en ook 2½ morgen in gebruik bij *Philip Jan Zwans*. Dat waren de beide zonen van Jan Zwan (4), die land pachtten van een lid van de familie Paeds. Of deze Jan Paeds verwant was aan de eerder genoemde Floris Paeds is me niet bekend.

Katwijkse Zwanen

Jan Zwan (7) die in Katwijk aan den Rijn woonde is lastig aan de Noordwijkse familie Zwan te koppelen. Willems Zwan zijn onbekend, er is alleen de Jan Zwan (3) die ook het patroniem Willemsz droeg. Het kunnen kleinzoon en grootvader geweest zijn, met twee maal een onbekende Willem als vader. Dat Jan Zwan (3) misschien in Leiden woonde helpt ook niet mee. Ik vrees dat deze twee losse eindjes zullen blijven.

Later, rond 1600, leefden er in Katwijk Cornelis, Jan en Philips Jansz van der Swan, waarvan Cornelis in 1568/73 is geboren. Hun vader Jan zou dan van rond 1530/40 kunnen zijn, misschien was het *Jan Cornelisz Swaen* uit Katwijk aan den Rijn die in 1590 in de archieven van het Hof van Holland wordt genoemd¹⁹. Onmogelijk om te zeggen of diens vader Cornelis een zoon was van Jan Zwan (7).

Maar de naam Philips onder de Janskinderen doet eerder vermoeden dat ze van Philips Jansz Zwan af kunnen stammen. Dan zou de onbekende Cornelis zijn zoon geweest moeten zijn. Van Philips is alleen een zoon Jan bekend (Jan Zwan (6)), die dan ook wel weer een zoon Cornelis had. Het zou kunnen, maar is niet te bewijzen.

De naamgever

Bijna ongemerkt hebben we nu een woning, een tiendblok, een brug en een weg die naar een Jan Zwan is genoemd. Zelfs was er in Voorhout in 1494 ook nog een *Zwaens camp*.

Eén Jan Zwan want het is te vergezocht om te verwachten dat er van verschillende Jan Zwanen de naam verbonden werd aan de genoemde vier zaken. De grote vraag is nu: welke Jan Zwan was de naamgever? De woning wordt voor het eerst in 1484 zo genoemd maar dat jaartal heeft geen betekenis voor de woning zelf – het was toen voor het eerst dat de grafelijke rentmeester wat precieser werd met zijn beschrijvingen. De woning was er natuurlijk al langer.

Dat, en de locatie, sluit in elk geval de Jannen 4 tot en met 7 uit. Jan (3) in Leiden, en Jan (2) op de Wael en in de Voorstraat liggen ook niet voor de hand.

Jan Zwan (1) was al vóór 1400 pachter in de omgeving van Woutersland en als hij inderdaad ook pachter van de grafelijke woning was dan zou het goed kunnen dat de woning naar hem genoemd is, zeker als hij lange tijd de bewoner is geweest. Te lang voor zijn zoon Vranck om hem op te volgen, hij is voor zichzelf begonnen op een andere woning in de Cleij. Relaties met de leenmannen van Woutersland en Zonneveld zorgden ervoor dat Vrancks nakomelingen in Voorschoten en Valkenburg terecht kwamen.

Resumé

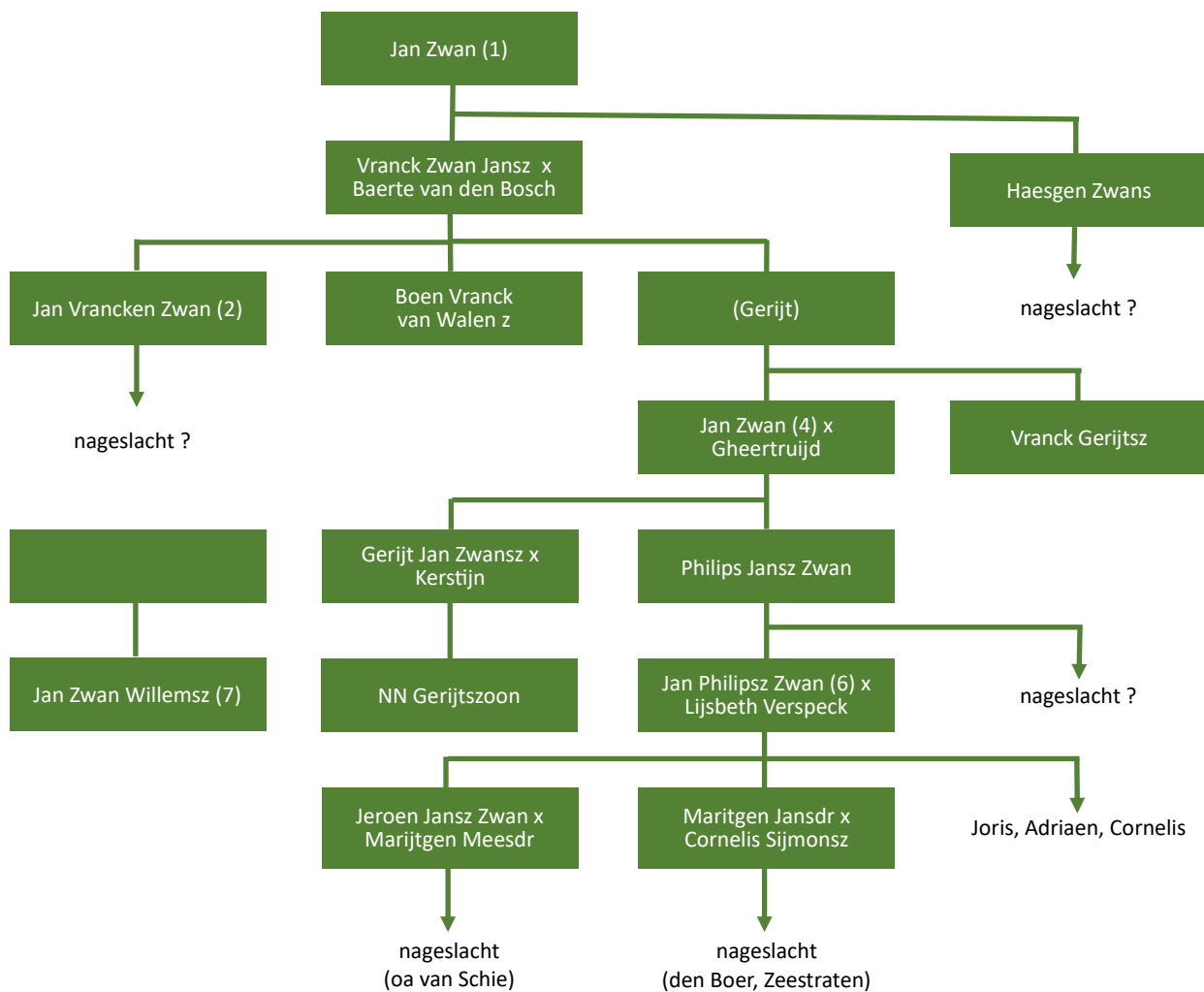
- Het is aannemelijk dat Jan Zwan (1) de naamgever was van de Jan Zwanenwoning
- Zijn zoon Vranck Zwan heeft op een boerderij op de Wael gewoond, en later in de Voorstraat
- Vranck Zwan had een kleinzoon Jan Zwan Gerritsz dus moet een zoon Gerrit gehad hebben
- Jan Philipsz Zwan stamt waarschijnlijk af van Jan Zwan (1), mogelijk via de twee hiervoor genoemden

Verwantschapsschema

Op de volgende pagina is een schema opgenomen waarin te zien is hoe de relaties tussen de diverse Jan Zwanen kunnen liggen zoals in dit artikel is beschreven. Daaruit blijkt ook dat het een hypothese is.

¹⁸ ELO, Index RA Leiden 76B, nr. 52 19-01-1516

¹⁹ Met dank aan de aantekeningen van Teun van der Vorm

Literatuur:

De Klei in Noordwijk, Harrie Salman en Michel van Dam, 2012

Woutersland deel 1, 2 en 3, Herman Schelvis in De Blauwdotter nrs. 156/157/158

De 7 Hofsteden, Herman Schelvis in de Blauwdotter nr: 148

Rijnlandse pachters van de Abdij Leeuwenhorst gedurende de periode 1410-1660, J. van Egmond (Hogenda)

Belendingenboek Leeuwenhorst inv.nr. 13 voor alle uit 1434 genoemde belendingen

Versie 1.0 dd 15-12-2025

Dit artikel is deel 2 uit de reeks Genealogische Verkenningen uit de Duin- en Bollenstreek, gepubliceerd op www.angevaare.eu

Bij gebruikmaking van de gegevens gaarne een bronvermelding.

© Frans Angevaare, Noordwijk. Wijzigingen voorbehouden.

f.angevaare@gmail.com